

TRABZON-SÜRMENE AĞAÇBAŞI TURBA BATAKLIKLARI

Coşkun Erüz^a, Raif Kandemir^b, İsa Bozkır^c

^aKaradeniz Teknik Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Mühendisliği,
Sürmene, Trabzon

^bRecep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Jeoloji Mühendisliği Bölümü, Fener, Rize

^cKaradeniz Teknik Üniversitesi, Biyoloji Bölümü, Trabzon

(raif.kandemir@erdogan.edu.tr)

ÖZ

Ağaçbaşı Turba Bataklıkları (ATB) Trabzon-Köprübaşı ilçe sınırlarında, Sürmene'den 67 km uzaklıkta, 1950-2100 metre yükseltilerde, yüksek yağış alan ve yaz aylarının da 2/3 ü nemli olan, dalgalı görünümlü bir platoda yer alırlar. ATB 50-300 cm kalınlıkta, yaklaşık olarak 350 hektarlık alan içerisinde 50 hektarlık bir turbalık alanını kapsar. ATB, Türkiye'nin en büyük yüksek rakım turbalığıdır ve kuzey yarıküredeki turbalıkların en güney ucunda yer alan yüksek rakım bataklıkları olması nedeniyle dünya ölçeğinde korunması gereken bir doğal mirastır. ATB, bataklığı oluşturan su ve bitki besin maddeleri sadece yağışlardan sağlanan ombotrofik özelliğe sahiptir ve iklim dolayısıyla tepe üstleri veya yamaçlarda örtü turbalıkları şeklinde gelişmişlerdir. ATB zengin bitki örtüsü Türkiye'de nadir bulunan türlerden oluşmaktadır. Bataklıkların hakim bitkileri *Sphagnum* ve *Carex* türleridir. Karadeniz bölgesinde sadece ATB'da bulunan nadir türler de bulunmaktadır. ATB'nı önemli kılan alansal büyüklüğü, endemik türleri yanında, bölgenin ekolojik ve iklimsel geçmişi ile ilgili 9.000 yıllık büyük bir bilgi hazinesini bünyesinde barındırmaktadır. Ayrıca, turbalıklar Dünya ölçeğinde karbon depolayan alanlar oldukları için küresel ısınma açısından büyük öneme sahiptirler. ATB Doğu Karadeniz'deki en önemli kuş göç yollarından birisi olarak bilinen Karadere havzası üzerindedir. ATB antik ipek ve kervan yolunun Karadeniz'e ulaşan ve en bilinen kollarından birisi olarak Bayburt-Sürmene hattının üzerindedir. Ünlü seyyah Evliya Çelebi seyahatnamesinde bataklıktan geçen kervan yolundan bahsetmektedir. Tarihi kervan yollarının bazı taş döşeli bölümleri bataklıklar içerisinde halen mevcuttur. ATBdan geçen eski kervan yolu üzerinde ve bataklık çevresinde 1. Dünya Savaşından kalma 100'ün üzerinde şehit mezarı ve bir şehitlik bulunmaktadır. ATB çevresindeki yerleşimler 19. Yüzyıldan günümüze doğal ve tarihi kimliğini bozulmadan koruyan eski kervan konaklama alanları ve dört kervan hanı mevcuttur. ATB-Sürmene arasındaki tarihi kervan yolu üzerinde tarihi çeşmeler, mitolojik hikayeleri olan tepeler, kayalıklar bulunmaktadır. ATB ve civarı Doğu Karadeniz bölgesindeki en güzel manzara izleme ve fotoğraf çekim güzergahlarını içermektedir.

ATB'nın korunması için toplumsal ve idari farkındalık sağlanması amacıyla Trabzon Doğal ve Tarihi Değerleri Koruma Derneği tarafından hazırlanan "Doğu Karadeniz'in Doğal Hazinesi: Ağaçbaşı Turba Bataklıkları" adlı proje, WWF-Türkiye, "Türkiye'nin Canı Programı" kapsamında 2014 yılında desteklenmiş ve farkındalık yaratılmıştır. ATB Trabzon Doğal Varlıkları Koruma Kurulu tarafından "Doğal Sit" olarak koruma altına alınmış ve karar tescil için ilgili bakanlığa gönderilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürmene, Ağaçbaşı, turba, bataklık, jeoturizm

TRABZON-SÜRME NE AĞAÇBAŞI PEATLANDS

Coşkun Erüz^a, Raif Kandemir^b, İsa Bozkır^c

^aKaradeniz Technical Univ., Marine Science and Technology Eng., Sürmene, Trabzon

^bRecep Tayyip Erdoğan University, Department of Geological Eng., Fener, Rize

^cKaradeniz Technical Univ., Department of Biology, Trabzon

(raif.kandemir@erdogan.edu.tr)

ABSTRACT

Ağaçbaşı peatlands (APL) are located in the Trabzon-Köprübaşı town, which is 67 km away from Sürmene, at altitudes between 1950 and 2100 m, highly rainy wavy highlands, which is also humid for two thirds of summer months. APL has thickness between 50 and 300 cm and forms a 50 hectare of swamps in about 350 hectare areas. APL are the highest and largest peatlands of Turkey and are a natural heritage that must be protected on the world scale due to their unique location in the most southern corner of the northern hemisphere as high altitude peatlands. APL has ombrotrophic characteristics in which water and plant nutrients provided by only rains help forming the swamps. The site has several plant species that are extremely rare in Turkey. The main plants in the swamps are Sphagnum and Carex species. There are also endemic species only known from Black Sea region. APL contains a 9000 year old rich history in terms of ecological and climatological data of the region. APL plays an important role in the global warming by helping carbon sequestration. APL is located at the most important bird migration routes known as Karadere in the Eastern Black Sea region. APL are also located at the Bayburt-Sürmene route which is one of the most known branches of historical silk and caravan routes that lead to the Black Sea. Famous traveler Evliya Çelebi refers to the caravan route that is passing through this swamp in his travelogue. There are still paved stones visible as part of historical caravan routes in the swamps. There are more than 100 martyr tombs and one cemetery left from the First World War on the historical caravan route passing through APL and surrounding area. There are many caravan accommodation spaces and four inns that saved the historical and natural heritage since 19th century. There are historical fountains, hills and rock formations that are mentioned in mythological stories on the historical caravan route between APL and Sürmene. APL and surrounding area contain the most beautiful scenery and ideal for photography.

“Natural treasure of the Eastern Black Sea: Ağaçbaşı Peatlands” project prepared by “Society for the Prevention of the Natural and Historical Values of Trabzon” was supported by WWF-Turkey, “Programs of Turkey's Life” in 2014 to provide social and managerial awareness to conserve the APL. APL is currently protected by “The Council for the Prevention of the Natural Property of Trabzon” as “Natural Protected Area” and the final decision is pending in the related ministry.

Keywords: Sürmene, Ağaçbaşı, peatland, swamp, geotourism